

Душко Грбовић
Завичајни музеј Јагодина

УДК: 271.222(497.11):929 Цреповић В

ДУХОВНА ДЕЛАТНОСТ ВЕНЕДИКТА ЦРЕПОВИЋА-ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ КУЛТУРЕ СРЕДЊЕГ ПОМОРАВЉА У СРЕДЊЕМ ВЕКУ*

Апстракт: Рад говори о делатности Венедикта Цреповића, сина војводе Црепа, која се огледа у његовој активности преваходно на пољу књижевности оставивши видан траг на том делатном пољу. Указује се на значај ове личности која је имала у периоду Деспотовине

Породица Вукославић је једна од оних која је оставила трага у периоду после смрти цара Душана (1355) до пада српске Деспотовине под Турке 1459. године. Цреп Вукославић био је истакнути војни командант, а његов син Венедикт оставио је трага на пољу духовности. О духовној делатности Венедикта Цреповића биће више речи у даљем тексту.

Не постоје поуздани извори на основу којих би утврдили време рођења Венедикта Цреповића. На извесне претпоставке нас упућује, његов засад, први помен у златнопечатној хрисовуљи деспота Стефана Лазаревића од 8. јуна 1411. године. То упућује на претпоставку да је рођен вероватно 80-их година XIV века. Ђорђе Сп. Радојичић, који се доста бавио Венедиктом Цреповићем, његово рођење ставља у период око 1381. године, дакле у време након велике победе његовог оца, војводе Црепа, над Турцима у бици на Дубравници (1380).¹ Његов животни

пут до 1411. године, засад нам је недокучив, али је за претпоставити да се пре те године замонашио.

Повељом од 8. јуна 1411. године, као што је познато, деспот Стефан Хиландару дарује села са засецима у околини Новог Брда и два села, у ондашњем Левчу а данас у Темнићу, Бачину и Церницу, која се налазе у близини Крушевца. Ова села су била једини поседи Хиландара у широј околини Крушевца. Ови поседи су даривани Хиландару као замена за властелинство цркве Матере Божије у селу Лешју (код Параћина) које је враћено ктитору попу кир Венедикту Цреповићу. Деспот Стефан је заузврат добио право на шест аделфата поред ћелије покојног Герасима Бранковића, вртове, винограде и остала права. Ово је одлучено на сабору који је одржан у Јагодној (данашња Јагодина) уз присуство свештеника и властеле. Овим чином, може се тако рећи, решен је вишедценијски спор између породице Вукославић и угледног српског манастира око ове цркве и њеног властелинства.²

Ово властелинство је својевремено жупан Вукослав поклатио Хиландару чији дар је

* Основа овог рада је саопштење изложено на стручном скупу „ХРИСТОВ СТОЛ НА МОРАВИ-развој Хришћанства у средњем Поморављу од III до XVII века” у Параћину 25. априла 2000. године, под насловом „ДУХОВНА ДЕЛАТНОСТ ВЕНЕДИКТА ЦРЕПОВИЋА (прва половина XV века)”. Уз сагласност организатора овог скупа публикује се овај рад.

¹ Хиландарска повеља од 8. јуна 1411. год.: АРХИВ СРБИЈЕ, А 9/4; АРХИВ САНУ 8876/109; АРХЕОГРАФСКО ОДЕЉЕЊЕ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ СРБИЈЕ Ф 2806; Стојан Новаковић, ЗАКОНСКИ СПОМЕНИЦИ СРПСКИХ ДРЖАВА СРЕДЊЕГ ВЕКА, Београд 1912, стр. 465-467; Franc Miklosich, MONUMENTA SERBICA SPECTANTIA HISTORIAM SERBIAE, BOSNAE, RAGUSSI, Viennae 1858, стр. 569-571; Душан Синдик, СРПСКА СРЕДЊОВЕКОВНА АКТА У МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ, Хиландарски зборник 10, Београд 1998, стр. 9-134, 78-79; Ђ. Сп. Радојичић, ЦРЕПОВИЋ,

ВЕНЕДИКТ (око 1381-после 1453), Лексикон писаца Југославије, И, Матица српска, 1972, стр. 453; О бици на Дубравници видети: Љуба Стојановић, СТАРИ СРПСКИ РОДОСЛОВИ И ЛЕТОПИСИ, Ср. Карловци 1927, 190 стр. 113, 589 стр. 214, 1096 стр. 287; Исти, СТАРИ СРПСКИ ЗАПИСИ И НАТПИСИ, VI, Београд 1983 (репринт издање), 9923 стр. 83; Anđrija Veselinović, VOJSKA U SREDNJOVEKOVNOJ SRBIJI, Vojnoistorijski glasnik, 1-2, Beograd 1994, str. 385-422, 416 napomena 146.

² О повељи видети напомену 1; Душко Грбовић, ПЕТРУШКА ОБЛАСТ И ХИЛАНДАР (1360-1459), Петрушка област у средњовековној Србији, Зборник радова са V стручне радионице (округлог стола) одржане у Параћину 9.04. ратне 1999, Параћин 1999, стр. 58-70, 61-62.

цар Урош потврдио (1360). Због лошег газдовања Хиландараца, Вукосављеви синови Цреп и Држман (монах Дионисије) су покренули спор око враћања овог поседа. Спор добијају о чему нам сведочи потврдна повеља кнеза Лазара из 1379/80. године. По свему судећи Хиландарци не одустају од овог поседа и свакако у периоду између 1389 и 1411. године, под непознатим околностима долазе у посед овог властелинства, који им је по свему судећи даровао сам Стефан Лазаревић. Након погибије брата Вука 1410. године и тиме победе у братском сукобу, деспот Стефан креће у сређивање нарушених односа између њега и властеле која је добрим делом, у сукобу браће 1409. године, стала на страну млађег Вука. У таквим условима настаје поменута повеља деспота Стефана. Ситуацију сликовито описује Константин Филозоф: „Ако је ко због невере своје (што) изгубио или (због) лошег служења или којим другим начином постаде сиромашњих (деспот) постављаше на прво достојанство и поштовање, па макар да су били у бедним приликама-да се не лише места отачаскога и дедовскога и прадедовскога.” Сматра се да се ова последња реченица у потпуности односи на Венедикта Цреповића.³

Након овог догађаја, деспот Стефан свакако у циљу даљег побољшања односа, издаје заповест да се у овом манастиру, вероватно за његову личну библиотеку, препише ПАНАГИРИК, зборник слова црквених отаца и великих беседника о важнијим празницима. Препис је урадио јеромонах Јован 1412. године. Ова књига је по Димитрију Аврамовићу писана на пергаменту, док архимандрит Леонид сматра да је препис био на хартији. Према шкртим подацима зна се да на почетку пише: „Панагирик светог Павла, 7. начело, мученије светог Прокопија”. Преписивач је на крају књиге оставио следећи запис: „У дане правоверног и христољубивога деспота Стефана свих српских и подунавских и посавских земаља (господара), двадесетчетврте године његове владавине, писа

се књига ова руком грешног јеромонаха Јована у Лештанској пустињи, пошто је сам господар деспот наложио. Круг године је тада текао 6920, индикт 5.” Ова књига се касније нашла у светогорском манастиру Светог Павла. За претпоставити је да је поседник ове породичне баштинске цркве, Венедикт Цреповић, имао утицаја на овај чин имајући у виду његову каснију делатност.⁴

Као и раније и у периоду владавине деспота Стефана Лазаревића нема оригиналних богословских дела, али има доста преведених и у већем броју оних која су поново преписана што указује на њихову траженост и читаност. У ту групу се сврстава и ШЕСТОДНЕВ ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ преведен 1426. године. О томе нам сведоче два записа. У првом се каже да је инок Јаков за попа Венедикта превео са грчког (еладског) на „наш словенски” ШЕСТОДНЕВ ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ. Јаков је био познати хиландарски монах, преводилац и преписивач богословских дела чија делатност сеже у крај XIV века. На двору кнегиње Милице и њених синова Стефана и Вука био је 1390. године. У другом запису се каже да је у време деспота Стефана поп Венедикт (Цреповић) у Светој Гори са грчког на српски превео „шестодневник светог Јована Златоуста”, а у славу божију и „пречисте матере Божије Лештијанске”. Ови записи нам говоре о реализовању заједничке замисли инока Јакова и Венедикта Цреповића да се преведе БЕСЕДА ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ на књигу постања као заједнички рад. Они говоре да је Јаков превео Прву књигу, а Венедикт Цреповић Другу. Они сведоче и о духовној (књижевној) делатности лештијанског игумана и његовом боравку на Светој Гори, због рада на овом делу. Овај рукопис се данас налази у Државном историјском музеју у Москви (Русија).⁵

³ АРХИВ САНУ 8876/74; АРХИВ СРБИЈЕ А 5/1, 5/2; АРХЕОГРАФСКО ОДЕЉЕЊЕ НБС Ф 2736; С. Новаковић, ЗАКОНСКИ СПОМЕНИЦИ, стр. 437-439; Константин Филозоф, ПОВЕСТ О СЛОВИМА-СКАЗАНИЈЕ О ПИСМЕНЕХ-ИЗВОДИ-ЖИТИЈЕ ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА, Стара српска књижевност у 24 књиге, 11, Просвета-Српска књижевна задруга, Београд 1989, стр. 99 цитат; Раде Михаљчић, ПРИЛОГ СРПСКОМ ДИПЛОМАТАРУ-ДАРОВНИЦЕ ВЛАСТЕОСКЕ ПОРОДИЦЕ ВУКОСЛАВИЋ, Историјски гласник 1-2, Београд 1976, стр. 99-106; ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА, II, Београд 1994², стр. 116, напомена 19; Александар Младеновић, ПОВЕЉЕ КНЕЗА ЛАЗАРА, Београд 2003, стр. 221-234 са наведеном старијом литературом.

⁴ Љ. Стојановић, СТАРИ СРПСКИ ЗАПИСИ И НАТПИСИ, II, Београд 1982. (репринт издање), 217 стр. 68-69; Ђорђе Трифуновић, ЖИВОТ, ДОБА И КЊИЖЕВНИ РАД СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА, Деспот Стефан Лазаревић, КЊИЖЕВНИ РАДОВИ, Београд 1979, стр. 7-141, стр. 82, 83 и цитат, 182 цитат, 225; Рад. М. Грујић, ЛИЧНА ВЛАСТЕЛИНСТВА СРПСКИХ ЦРКВЕНИХ ПРЕТСТАВНИКА У XIV И XV ВЕКУ, Гласник Скопског научног друштва, књ. XIII, Одељење друштвених наука, 7, Скопље 1934, стр. 47-68, 57-58.

⁵ Љ. Стојановић, СТАРИ СРПСКИ ЗАПИСИ И НАТПИСИ, II, 239, 240 стр. 76 и цитати; Ђорђе Сп. Радојичић, СРПСКИ КЊИЖЕВНИЦИ ОД СРЕДИНЕ XIV ДО ПОЧЕТКА XVII ВЕКА, Стари српски књижевници (XIV-XVII века), расправе и чланци, Београд 1942., стр. 15-78, 19-20; Милан Кашанин, СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ,

Углед и поштовање које је уживао код деспота Стефана задржао је, ако не и увећао, и код његовог наследника, Ђурђа Бранковића. О томе нам сведочи и један догађај из 1452. године чији је актер био Венедикт Цреповић.

У средњем веку се велики значај придавао моштима светаца. Сматрало се да оне чине чуда, да имају моћ исцељења, да могу спасити град и државу. По схватањима богословским светитељске реликвије су сматране за најубедљивији доказ обоготворења материје. Налажење и пренос моштију значајних светаца (апостола Андрије, Луке, св. Стефана) имало је снажан одјек у тадашњем свету. За проучавање овог питања значајни су списи Јована Златоустог који поред богословских тумачења прецизно одређује појам моштију.⁶

Приликом ратовања у Босни, код града Теочака, непознати старац обавестио је деспота Ђурђа да се у Епиру у граду Рогосу налазе мошти апостола Луке. Деспот прихвати његов предлог да их откупи. Разлози су били вишеструки. Мошти су биле преко потребне српској деспотовини тог доба због ситуације у којој се налазила. Поред тог Ђурађ Бранковић је желео да прибави углед Смедереву и цркви. Вероватно уз помоћ бивше султаније Маре, успева да од султана Мехмеда II издејствује дозволу за куповину моштију. Након детаљне провере моштију, деспот је за њих платио 30 000 дуката. Након дуготрајних припрема, у Рогос је послата делегација коју су чинили, призренски митрополит Михаило, лешјански игуман Венедикт Цреповић и властелин Стефан. Изасланство је преузело тело поневши га на његово треће путовање. У Смедерево су доспели 12. јануара 1453. године где је приређен свечан дочек. Мошти су положене у нову митрополитску цркву посвећеној Св. Богородици. Султанија Мара је за свеца израдила одежду од сиријских златних тканина. Пренос моштију је био празник у коме је учешће

узело целокупно српско средњовековно друштво.⁷

Поводом овог догађаја два непозната књижевника саставила су дела (ОПИСИ ПРЕНОСА МОШТИЈУ ЕВАНЂЕЛИСТЕ ЛУКЕ ИЗ РОГОСА У ГРЧКОЈ У СМЕДЕРЕВО) високих уметничких и литерарних вредности која се датирају у период 1453-1456. године. Један ОПИС се данас налази у Патријашкој библиотеци у Београду, док се други налази у Националној библиотеци у Паризу. За нашу тему интересантан је оно дело које се чува у Патријашкој библиотеци, мада се у Париском рукопису налази помен игумана лешјанског кир

Београд 1990.², стр. 372; Ђорђе Трифуновић, СТАРА СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ-ОСНОВЕ, Београд 1995., стр. 160, 245-246 и напомене 154, 155; Томо Ј. Букуровић, ХИЛАНДАР У ДОБА НЕМАЊИЋА-ПОВЕСТ О ЧУДОТВОРНОЈ ИКОНИ ТРОЈЕРУЧИЦЕ, Београд 1998. (репринт издање), стр. 78 напомена 6.

⁶ Момчило Спремић, ДЕСПОТ ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ И ЊЕГОВО ДОБА, Београд 1994., стр. 386; Даница Поповић, СВИТЕЉСКО ПРОСЛАВЉАЊЕ СИМЕОНА НЕМАЊЕ-ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ КУЛТА МОШТИЈУ КОД СРБА, Зборник радова Византолошког института, XXXVII, Београд 1998, стр. 43-53, 44-45.

⁷ Ив. Павловић, О СВ. ЛУЦИ И ПРЕНАШАЊУ ЊЕГОВОГ ТЕЛА-РУКОПИС СРПСКИ ДРУГЕ ПОЛОВИНЕ XV ВЕКА, Гласник Српског ученог друштва, књига LI, Београд 1882., стр. 70-100; Василије Марковић, ПРАВОСЛАВНО МОНАШТВО И МАНАСТИРИ У СРЕДЊОВЕКОВНОЈ СРБИЈИ, Сремски Карловци 1920., стр. 134; Александар Соловјев, ЈЕДНО СУЂЕЊЕ ИЗ ДОБА КНЕЗА ЛАЗАРА, Архив за правне и друштвене науке, књига ХVIIII (XXXV), бр. 3, Београд 1929., стр. 188-197, 196; Светозар Радојчић, ВИЗАНТИЈСКО СЛИКАРСТВО ОД 1400 ДО 1453., Моравска школа и њено доба, научни скуп у Ресави 1968., Београд 1972., стр. 1-12, 11; Сима Ђирковић, СМЕДЕРЕВО ПРЕСТОНИЦА СРПСКЕ ДЕСПОТОВИНЕ, Ослобођење градова у Србији од Турака 1862-1867. год., Зборник радова приказаних на научном скупу САНУ, одржаном од 22. до 24. маја 1967. год. у Београду поводом прославе 100-годишњице ослобођења градова, Београд 1970., стр. 61-69, 66; Ружа Ђук, ЦАРИЦА МАРА, Историјски часопис, књ. XXV-XXVI (1978-1979), Београд 1979., стр. 53-97, 68; Ђ. Трифуновић, ЖИВОТ, ДОБА И КЊИЖЕВНИ РАД СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА, стр. 82; Др Леонтије Павловић, ПРОЗНИ И ПЕСНИЧКИ СПИСИ НАСТАЛИ У СМЕДЕРЕВУ 1453-1456. ГОДИНЕ, Смедерево 1983, стр. 3; Марија Јанковић, ЕПИСКОПИЈЕ И МИТРОПОЛИЈЕ СРПСКЕ ЦРКВЕ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ, Београд 1985, стр. 188-189; Мошти апостола Луке данас почивају у цркви Св. Јустине у Падови (Италија). М. Спремић, ДЕСПОТ ЂУРАЂ БРАНКОВИЋ И ЊЕГОВО ДОБА, стр. 385-388; Раде Михалчић, ПРЕНОС МОШТИЈУ, Лексикон српског средњег века, приредили Сима Ђирковић, Раде Михалчић, Београд 1999., стр. 579-580; Исти, ВЛАДАРСКЕ ТИТУЛЕ ОБЛАСНИХ ГОСПОДАРА-ПРИЛОГ ВЛАДАРСКОЈ ИДЕОЛОГИЈИ У СТАРИЈОЈ СРПскоЈ ПРОШЛОСТИ, Београд 2001, стр. 210; Ђорђе Бубало, ЕПИСКОП ПРИЗРЕНСКИ ГЕОРГИЈЕ (О „ПРЕЗИМЕНИМА“ СРЕДЊОВЕКОВНИХ АРХИЈЕРЕЈА), Историјски часопис, књ. XLVIII (2001), Београд 2002, стр. 45-52, 50 и напомена 21; Станоје Бојанин наводи да су мошти стигле у Смедерево 12. јануара 1451. године. Станоје Бојанин, ЗАБАВЕ И СВИТКОВИНЕ У СРЕДЊОВЕКОВНОЈ СРБИЈИ ОД КРАЈА XII ДО КРАЈА XV ВЕКА, Београд 2005, стр. 107-110.

Венедикта као члана делегације која је ишла за мошти, док се у рукопису у Патријашкој библиотеци не помиње.

У библиотеци Патријашкој налази се ЗБОРНИК, заведен под бројем 165, настао поводом преноса моштију светог Луке у Смедерево. Он садржи: житије, службу (збир песама) о преносу моштију апостола Луке, похвално слово, параклис (молебан) поменутом светитељу. Писан је на папиру српкословенским језиком, има 271 лист и укоричен је. Величина књиге је 210x140 мм док је размер текста 140x90 мм. Текст је исписан бледоцрвеним и црним мастилом. Да се са преписивањем журило говори нам недостатак вињета и застава. Једна рука је писала ово дело. Сам опис налази се од листа 142 до 169б. Аутор описа и песама, као и преписивач нису утврђени. Један од претпостављених аутора је и Венедикт Цреповић. Ђорђе Сп. Радојичић је у прилог те претпоставке навео песму из Мале вечерње, прве стихире, глас четврти која се налази на страни 70б и која преведена на савремени српски језик гласи:

„По достојанству те слави, песамама духовним
српска црква свечасна, блажени
и учињена славном раком моштију твојих
Луко, благовеснице Христов,
коју просветио јеси сијањем чудеса
твојих.”⁸

На крају ЗБОРНИКА налазе се три записа који нам говоре о занимљивом путовању овог рукописа. На листу 271б налазе се два записа. **Први** потиче из 1512. године и сачинио га је јеромонах Михаило. Он каже да се у Раваници (манастиру) налази књига о преносу моштију светог Луке у Смедерево. **Други** запис сачинио је патријарх Пајсије 1641. године. Ову књигу Пајсије је такође нашао у

манастиру Раваници. Након читања закључио је да је она припадала деспоту Ђурђу у Смедерево. Књигу је вратио где је била. **Трећи** запис налази се на другој непагинираној страни и ту пише да је Житије светог Луке пренето из манастира Врдника (на Фрушкој Гори) у манастир Раваницу 28. августа 1729. године.

Дакле, рукопис је након пада Смедерева доспео у манастир Раваницу, где се највероватније налазио до сеобе 1690. године када је пренет у манастир Врдник на Фрушкој Гори. У Раваницу је враћен 1729. године да би касније опет доспео у манастир Врдник где га је пронашао и делимично публикувао (само Опис преноса моштију) Иларион Руварац 1868. године.⁹

За Венедикта Цреповића се такође претпоставља да би могао бити Смедеревски Беседник који држао посмртни говор деспоту Ђурђу. Претпостављени је аутор за „Молитву молбнују Богородици” (31. март 1458-21. март 1459).¹⁰

У погледу даљег животног пута Венедиктовог имамо разлике у мишљењима истраживача. Део истраживача (Василије Марковић, Радослав М. Грујић, Марија Јанковић, епископ шумадијски Сава, Момчило Спремић) стоји на становишту односно претпоставља да је 1453. године син Црепов постао митрополит грачанички и новобрдски. Након освајања Новог Брда 1455. године склања се на слободни део Деспотовине. Пошто је био без средстава за живот обраћа се деспоту Ђурђу са молбом да му додели на доживотну управу какво властелинство. Деспот Ђурађ са сином Лазаром 6. септембра 1456. године издаје повељу којом митрополиту Венедикту дарују властелинство цркве Св. Ђорђа на реци Враћевшници, југоисточно од Рудника, чији оснивач је био велики челник Радич Поступовић око 1429. године. Поклон је био тиме што је важио све док је Венедикт носио титули „градчанског” митрополита. У случају да добије нову митрополију, Венедикт задржава поклон до тренутка примања своје митрополије. Тумачећи неке податке из ове повеље неки истраживачи дошли су до закључка да је Венедикт био

⁸ ЗБОРНИК ИЗ 1453. ГОД. САДРЖИ ПРЕНОС МОШТИЈУ СВ. ЛУКЕ У СМЕДЕРЕВО. Београд ПБ бр. 165; Ив. Павловић, О СВЕТОМ ЛУЦИ И ПРЕНАШАЊУ ЊЕГОВОГ ТЕЛА, стр. 92; Ђ. Сп. Радојичић, СРЕПОВИЋ, VENEDIKT, Leksikon pisaca Jugoslavije, I, str. 453; Исти, СТАРО СРПСКО ПЕСНИШТВО ИХ-ХВИИИ ВЕК, Крушевац МСМЛХХХVIII, стр. 131 и цитат; РУКОПИСНЕ И ШТАМПАНЕ КЊИГЕ ОД XV ДО ХVIII ВЕКА, припрема каталога и поставка изложбе-др Леонтије Павловић-управник музеја у Смедерево, 1974., стр. 4; Др Л. Павловић, ПРОЗНИ И ПЕСНИЧКИ СПИСИ, стр. 3-4, 7, 9; Димитрије Богдановић датира настанак рукописа у период 1453-1458. године сматрајући да су они вероватније настали за живота деспота Ђурђа. ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА, II, стр. 333; С. Бојанин, ЗАБАВЕ И СВЕТКОВИНЕ, стр. 107.

⁹ ЗБОРНИК ИЗ 1453. ГОД., ПБ бр. 165; Љ. Стојановић, СТАРИ СРПСКИ ЗАПИСИ И НАТПИСИ, II, 412 стр. 127, 1347 стр. 344, II, 2533 стр. 79; Parion Ruvarac, O PRIENOSU SV. LUKE U SMEDEREVO, Rad JAZU, knjiga V, Zagreb 1868., стр. 178-186; Др Л. Павловић, РУКОПИСНЕ И ШТАМПАНЕ КЊИГЕ, стр. 8-9; С. Бојанин, ЗАБАВЕ И СВЕТКОВИНЕ, стр. 107 напомена 30.

¹⁰ Ђ. Сп. Радојичић, СРЕПОВИЋ, VENEDIKT, Leksikon pisaca Jugoslavije, I, str. 453.

митрополит у Градцу односно Моравском Градцу (данашњи Чачак) (Константин Лиречек, П. Ж. Петровић, Александар Соловјев. Чедомилъ Д. Марјановић). Насупрот овим мишљењима која сматрају да је Венедикт Цреповић био митрополит, налази се усамљен став Ђорђа Сп. Радојичића који сматра да Венедикт уопште није био митрополит и да је умро као јеромонах. Као доказ служи му запис у бревији Лавре Атонске где је Венедиктово име записано после његове сестре, монахиње Анисије, која је умрла 1426/27. године. Ђорђе Бубало који прихвата став да је Венедикт био митрополит грачанички, каже да идентификација Венедикта Цреповића са митрополитом Венедиктом нема у изворима јасне потврде. Ако је Венедикт Цреповић био митрополит он се после пропасти Деспотовине 1459. године склонио у светогорски манастир Св. Павла где је у умро. У тај манастир доспела је и повеља од 6. септембра 1456. године. Можда у прилог тези да је лешјански игуман био митрополит иде и податак да се у овом манастиру налази ПАНАГИРИК из 1412. године. Можда је заједно са Венедиктом (Цреповићем) доспео на Свету Гору.¹¹

Из изложеног проистиче закључак да је Венедикт Цреповић био један од значајнијих духовника у Деспотовини, исто тако и уважена и поштована личност. Својим деловањем оставио је вечан траг у културној историји средњовековног Србије наравно и средњег Поморавља.

ИЗВОРИ

Фотографије

Археографско одељење Народне библиотеке Србије Ф 2736, 2806.

Архив САНУ 8876/74, 8876/109.

Архив Србије, А 5/1, 5/2, 9/4.

Необјављени извори

ЗБОРНИК ИЗ 1453. ГОД. садржи пренос моштију св. Луке у Смедерево, Београд ПБ бр. 165.

Објављени извори

Miklosich Franc, MONUMENTA SERBICA SPECTANTIA HISTORIAM SERBIAE, BOSNAE, RAGUSSI, Viennae 1858.

Младеновић Александар, ПОВЕЉЕ КНЕЗА ЛАЗАРА, Београд 2003.

Новаковић Стојан, ЗАКОНСКИ СПОМЕНИЦИ СРПСКИХ ДРЖАВА СРЕДЊЕГ ВЕКА, Београд 1912.

Стојановић Љуба, СТАРИ СРПСКИ ЗАПИСИ И НАТПИСИ, И (1982), II, VI (1983) (репринт издања), Београд.

Стојановић Љуба, СТАРИ СРПСКИ РОДОСЛОВИ И ЛЕТОПИСИ, Ср. Карловци 1927.

Филозоф Константин, ПОВЕСТ О СЛОВИМА-СКАЗАНИЈЕ О ПИСМЕНЕХ-ЖИТИЈЕ ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА, Стара српска књижевност у 24 књиге, 11, Просвета-Српска књижевна задруга, Београд 1989.

¹¹ М. Јанковић, ЕПИСКОПИЈЕ И МИТРОПОЛИЈЕ, стр. 148-149 и напомена 136; Сава епископ Шумадијски, СРПСКИ ЈЕРАРСИ ОД ДЕВЕТОГ ДО ДВАДЕСЕТОГ ВЕКА, Београд-Подгорица-Крагујевац 1996., стр. 63; Милош Благојевић, ДРЖАВНА УПРАВА У СРПСКИМ СРЕДЊОВЕКОВНИМ ЗЕМЉАМА, Београд 1997., стр. 84 и напомене 12 и 13; Д. Грбовић, ПЕТРУШКА ОБЛАСТ И ХИЛАНДАР, стр. 65, 69-70 напомене 20 и 21; Ђ. Бубало, ЕПИСКОП ПРИЗРЕНСКИ ГЕОРГИЈЕ, стр. 49-50 и напомена 14-21.

ЛИТЕРАТУРА

Благојевић Милош, ДРЖАВНА УПРАВА У СРПСКИМ СРЕДЊОВЕКОВНИМ ЗЕМЉАМА, Београд 1997.

Бојанин Станоје, ЗАБАВЕ И СВЕТКОВИНЕ У СРЕДЊОВЕКОВНОЈ СРБИЈИ ОД КРАЈА ХИИ ДО КРАЈА ХV ВЕКА, Београд 2005.

Бубало Ђорђе, ЕПИСКОП ПРИЗРЕНСКИ ГЕОРГИЈЕ(О ПРЕЗИМЕНИМА СРЕДЊОВЕКОВНИХ АРХИЈЕРЕЈА), Историјски часопис, књ. XLVIII (2001), Београд 2002., стр. 45-52.

Букуровић Томо Ј, ХИЛАНДАР У ДОБА НЕМАЊИЋА-ПОВЕСТ О ЧУДОТВОРНОЈ ИКОНИ ТРОЈЕРУЧИЦЕ, Београд 1998. (репринт издање)

Veselinović Andrija, VOJSKA U SREDNJOVEKOVNOJ SRBIJI, Vojnoistorijski glasnik, 1-2, Beograd 1994., str. 385-422.

Грбовић Душко, ПЕТРУШКА ОБЛАСТ И ХИЛАНДАР (1360-1459), Петрушка област у средњовековној Србији, Зборник радова са V стручне радионице (округлог стола) одржане 9.04. ратне 1999., Параћин 1999., стр. 58-70.

Грујић Рад. М., ЛИЧНА ВЛАСТЕЛИНСТВА СРПСКИХ ЦРКВЕНИХ ПРЕТСТАВНИКА У ХIV И ХV ВЕКУ, Гласник Скопског научног друштва, књ. XIII, Одељење друштвених наука, 7, Скопље 1934., стр. 47-68.

ИСТОРИЈА СРПСКОГ НАРОДА, II, Београд 1994.²

Јанковић Марија, ЕПИСКОПИЈЕ И МИТРОПОЛИЈЕ СРПСКЕ ЦРКВЕ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ, Београд 1985.

Кашанин Милан, СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ У СРЕДЊЕМ ВЕКУ, Београд 1990.²

Марковић Василије, ПРАВОСЛАВНО МОНАШТВО И МАНАСТИРИ У СРЕДЊОВЕКОВНОЈ СРБИЈИ, Сремски Карловци 1920.

Михаљчић Раде, ПРИЛОГ СРПСКОМ ДИПЛОМАТАРУ-ДАРОВНИЦЕ ВЛАСТЕОСКЕ ПОРОДИЦЕ ВУКОСЛАВИЋ, Историјски гласник 1-2, Београд 1976, стр. 99-106.

Михаљчић Раде, ПРЕНОС МОШТИЈУ, Лексикон српског средњег века, приредили Сима

Тирковић, Раде Михаљчић, Београд 1999., стр. 579-580.

Михаљчић Раде, ВЛАДАРСКЕ ТИТУЛЕ ОБЛАСНИХ ГОСПОДАРА-ПРИЛОГ ВЛАДАРСКОЈ ИДЕОЛОГИЈИ У СТАРИЈОЈ СРПСКОЈ ПРОШЛОСТИ, Београд 2001.

Павловић Ив, О СВ. ЛУЦИ И ПРЕНАШАЊУ ЊЕГОВА ТЕЛА-РУКОПИС ДРУГЕ ПОЛОВИНЕ ХV ВЕКА, Гласник Српског ученог друштва, књига LI, Београд 1882, стр. 70-100.

Павловић Леонтије, ПРОЗНИ И ПЕСНИЧКИ СПИСИ НАСТАЛИ У СМЕДЕРЕВУ 1453-1456. ГОДИНЕ, Смедерево 1983.

Поповић Даница, СВЕТИТЕЉСКО ПРОСЛАВЉАЊЕ СИМЕОНА НЕМАЊЕ-ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ КУЛТА МОШТИЈУ КОД СРБА, Зборник радова Византолошког института, XXXVII, Београд 1998., стр. 43-53.

Радојичић Ђорђе Сп, СРПСКИ КЊИЖЕВНИЦИ ОД СРЕДИНЕ ХIV ДО ПОЧЕТКА ХVII ВЕКА, Стари српски књижевници (ХIV-ХVII века), расправе и чланци, Београд 1942, стр. 15-78.

Радојичић Ђорђе Сп., СТАРО СРПСКО ПЕСНИШТВО IX-XVIII ВЕК, Крушевац MCMLXXXVIII.

Radoičić Đ. Sp., CREPOVIĆ, VENEDIKT (OKO 1381-POSLE 1453), Leksikon pisaca Jugoslavije, I, Matica srpska, 1972., str. 453.

Радојичић Светозар, ВИЗАНТИЈСКО СЛИКАРСТВО ОД 1400 ДО 1453., Моравска школа и њено доба, научни скуп у Ресави 1968., Београд 1972., стр. 1-12.

Ruvarac Parion, O PRIENOSU SV. LUKE U SMEDEREVO, Rad JAZU, knjiga V, Zagreb 1868., str. 178-186.

РУКОПИСНЕ И ШТАМПАНЕ КЊИГЕ ОД ХV ДО ХVII ВЕКА, припрема каталога и поставка изложбе др Леонтије Павловић, управник музеја у Смедереву, 1974.

Сава епископ шумадијски, СРПСКИ ЈЕРАРСИ ОД ДЕВЕТОГ ДО ДВАДЕСЕТОГ ВЕКА, Београд-Подгорица-Крагујевац 1996.

Синдик Душан, СРПСКА СРЕДЊОВЕКОВНА АКТА У МАНАСТИРУ ХИЛАНДАРУ, Хиландарски зборник 10, Београд 1998., стр. 9-134.

Соловјев Александар, ЈЕДНО СУЂЕЊЕ ИЗ ДОБА КНЕЗА ЛАЗАРА, Архив за правне и друштвене науке, књига ХVIII (XXXV), Београд 1929, стр. 188-197.

Спремић Момчило, ДЕСПОТ БУРАЂ БРАНКОВИЋ И ЊЕГОВО ДОБА, Београд 1994.

Трифунковић Ђорђе, ЖИВОТ, ДОБА И КЊИЖЕВНИ РАДОВИ ДЕСПОТА СТЕФАНА ЛАЗАРЕВИЋА, Деспот Стефан Лазаревић, КЊИЖЕВНИ РАДОВИ, Београд 1979, стр. 7-141.

Трифунковић Ђорђе, СТАРА СРПСКА КЊИЖЕВНОСТ-ОСНОВЕ, Београд 1995.

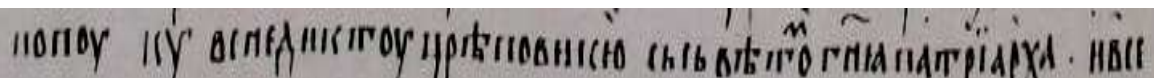
Ђирковић Сима, СМЕДЕРЕВО ПРЕСТОНИЦА СРПСКЕ ДЕСПОТОВИНЕ, Ослобођење градова у Србији од Турака 1862-1867. год., Зборник радова приказаних на

научном скупу САНУ, одржаном од 22. до 24. маја 1967. год. у Београду поводом прославе 100-годишњице ослобођења градова, Београд 1970, стр. 61-69.

Ђук Ружа, ЦАРИЦА МАРА, Историјски часопис, књ. XXV-XXVI (1978-1979), Београд 1979., стр. 53-97.

(Археографско одељење Народне библиотеке Србије Ф 2806)

(Резиме заједнички урадили Бранислав Цветковић и Душко Грбовић)

Део Хиландарске повеље од 8. јуна 1411. године, где се помиње Венедикт Цреповић

Duško Grbović
Regional Museum, Jagodina

S u m m a r y

**SPIRITUAL ACTIVITY OF VENEDIKT CREPOVIĆ—A CONTRIBUTION FOR
THE HISTORY OF THE MEDIEVAL CULTURE IN THE MIDDLE
POMORAVLJE REGION**

Family of the Moravian Crepović was one of the most important in the period after the death of czar Dušan to the end of the Serbian medieval state. Along with the distinguished military commander, duke Crep, there is and his son hieromonk Venedikt. He is mentioned in the bull issued by despot Stefan Lazarevič on June 8th in 1411, which betrays in Jagodina (Jagodina), when he returned the church The Mother of God in Lešje (near Parachin), built by Venedikt's ancestors. In that place a **PANEGYRIC** was copied in 1412 by order of despot Stefan Lazarevič. In 1426 Venedikt together with monk Jakov translated **SHESTODNEV OF JOHN CHRYSOSTOMOS** from Greek language. Venedikt Crepović took part in a delegation which in 1452 went into Greece to prepare the transfer of relics of apostle Lucas to Smederevo. He is considered to be one among authors of the **DESCRIBING OF THE TRANSFER OF THE HOLY RELICS OF ST. LUCAS**. It is also presumed that he wrote the funeral speech for deceased despot Djuradj Brankovich at that he was the author of other poetry works. His destiny after 1453 cannot be precisely defined. Some thought that he became the metropolitan of the Gračanica and Novo Brdo. During his see he was given in 1456 a diploma by despot Djuradj on granting the monastery Vračevšnica. After 1459 he retired to monastery of Saint Paul in the Holy Mountain of Athos where he died. According to others it was thought that he had been the metropolitan of the Moravski Gradac (today Čačak). It is also thought that he died like hieromonk. In any case his work was important indeed not only in the realm of his own eparchy but also for the Serbian Despotate.

Key words: Venedikt Crepović, Lešje, literature, Panegyric, Shestodnev of John Chrysostomos, holy relics of apostle Lucas.